

15.2.2008

Dnro 179/5/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 10.1.2008 (OM 2/30/2003; OM019:00/2003)

**LAUSUNTO OIKEUSHALLINNON VALTAKUNNALLISIA
TIETOJÄRJESTELMIÄ KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMISESTÄ
ANNETUSTA TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ**

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa oikeushallinnon valtakunnallisia tietojärjestelmiä koskevan lainsäädännön kehittämisestä annetusta työryhmämietinnöstä OMTRM 2007:16.

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

Työryhmämietintöön sisältyvällä ehdotetulla lailla oikeushallinnon valtakunnallisista tietojärjestelmistä pyritään muun muassa varmistamaan henkilötietojen suoja oikeushallinnon tietojärjestelmissä perustuslain edellyttämällä tavalla. Tämä tarve on ilmeinen ja se on todettu jo OMTRM 2004:11 (Henkilötietojen käsittely oikeushallinnossa) ja siitä 24.3.2005 antamassani lausunnossa (3307/5/04). Myös muut mietinnössä esille tuodut tavoitteet – rekisterinpidon vastuusuhteiden selkeyttäminen, sääntelyn yhteensovittaminen julkisuuslainsäädäntöön, sähköisen asioinnin kehittäminen ja oikeusoloja koskevien tietojen tuottamisen turvaaminen – ovat tärkeitä. Pidän yleisesti ottaen esitettyä sääntelyä tarpeellisenä ja hyväksyttävänä.

Ehdotus rakentuu kolmiosaiselle oikeushallinnon valtakunnalliselle tietojärjestelmälle, johon oikeushallinnon viranomaisilla on velvollisuus liittyä ja tuottaa tietoja ja ilmoituksia. Näiltä osin on ehdotettu yleislakia, jonka ulkopuolelle jäisivät vain ehdotuksen 2 §:n 2 momentissa luetellut rekisterit. Nykyiset teknisesti erikseen pidetyt oikeushallinnon rekisterit ja osajärjestelmät, joiden osalta erityisesti arkaluonteisten tietojen tallettamisen osalta vallitseva oikeustila on puutteellinen (TLP, Sakari, Tuomas, Kyösti ja raportointi- ja tilastointijärjestelmä), tulisivat säänneltyksi asianmukaisesti lakitasolla.

Käsillä oleva lakiehdotus ja siihen liittyvät muut lakiehdotukset on laadittu eri lähtökohdista kuin OMTRM 2004:11. Uudessa ehdotuksessa ei enää käsitellä yksityiskohtaisesti niitä tietoja, joita voidaan tallettaa oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään. Talletettavia tietoja koskeva ehdotettu säännös (5 §) on varsin avoimesti muotoiltu. Lähtökohta välttää yksityiskohtaista rekisterien kuvausta on sikäli perusteltu, että se ei rajoita

myöhempää tietojärjestelmän kehittämistä.

Kaikille tuomioistuimille yhteinen tietojärjestelmä mahdollistaisi sen, että vireillä olevassa asiassa esimerkiksi muutoksenhakutuomioistuimelle välittyisi tietoja asian aikaisemmista käsittelyvaiheista. Esimerkiksi tiedon asian käsittelyajasta tulisi välittyä automaattisesti uudessa ehdotetussa järjestelmässä, jotta asian kokonaiskäsittelyaikaan voitaisiin kiinnittää asianmukaista huomiota (ks. OMTRM 2007:2 (Oikeudenkäynnin kokonaiskeston lyhentäminen) ja siitä 31.7.2007 antamani lausunto dnro 1524/5/07).

Esitutkintaviranomaisten rekisterien virheettömyysvaatimuksen kannalta olisi perusteltua, että ne voisivat jatkossa saada esimerkiksi Sakari-järjestelmästä tarvittavia tietoja rikosasian myöhemmästä käsittelystä syyttäjä- ja tuomioistuinviranomaisissa. Tätä koskevat seikat on rajattu käsillä olevan ehdotuksen ulkopuolelle. Pidän tärkeänä, että näkökulma pidetään mielessä nyt ehdotettua järjestelmää luotaessa (ilmeisesti yhteistyössä 21.12.2007 asetetun yleisten tuomioistuinten asianhallinnan kehittämistyötä tekevän työryhmän (dnro OM 21/31/2007) kanssa samoin kuin oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön ns. POOL3-ohjausryhmän kanssa). Viittaan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedtin 15.6.2007 antamaan päätökseen (dnro 1421/2/04), jossa hän on pitänyt tiedonkulkua syyttäjien ja tuomioistuinten ratkaisusta poliisille ongelmallisena, ja pitänyt POOL3-ohjausryhmän asiaan liittyvää hanketta erittäin tärkeänä ja kiireellisenä. Hän on pyytänyt sisäasiainministeriön poliisiosastoa antamaan vuoden 2008 aikana selvityksen siitä, miten tietojen sähköistä välittämistä koskevassa asiassa on edistytty.

Ehdotetun raportointi-, tilasto- ja arkistojärjestelmän osalta esitetyt Oikeusrekisterikeskuksen, oikeusministeriön, korkeimpien oikeuksien, Valtakunnansyyttäjänviraston ja oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tietotarpeet ovat perusteltuja muun muassa tutkimuksellisten intressien sekä tuomioistuin- ja syyttäjätöiminnan suunnittelu- ja seurantavastuiden näkökulmista. Ehdotuksessa ei käsitellä sitä, voisiko myös hovioikeuksilla olla vastaavanlaista tietotarvetta hovioikeuslain (56/1994) 2 §:n 3 momentin mukaisten tehtäviensä (alaisten tuomioistuinten toiminnan valvominen ja toimenpiteet havaittujen epäkohtien poistamiseksi) kannalta.

OMTRM 2004:11:ssä (ehdotettu 13 §) tietoja valtakunnallisesta tietojärjestelmästä ehdotettiin saatavan myös "muussa laissa" säädetyin oikeushallinnon viranomaisen tiedonluovutusvelvollisuuden perusteella. Vaikka nyt ehdotettuun lakiin ei sisälly tällaista "muu laki" -perusteista tiedonluovutusmahdollisuutta, pidän selvänä, että perustuslain (731/1999) 111 §:n 1 momentin ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 6 §:n valossa oikeushallintoviranomaisilla olisi velvollisuus luovuttaa tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä ylimmille laillisuusvalvojille.

Ehdotettu tietojärjestelmä ei vaikuttaisi tuomioistuinten tai täytäntöönpanoviranomaisten asiakirjojen julkisuuteen eikä niiden velvollisuuteen ratkaista itsenäisesti omia asiakirjoja koskevat

julkisuuskysymykset. Ehdotetut lait koskisivat tästä näkökulmasta vain sitä, miten tietoja voitaisiin antaa valtakunnallisesta tietojärjestelmästä (s. 25–26 ja 31).

Kun oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän sisältönä ymmärtääkseni tulisi olemaan muun muassa tuomioistuinten antamat tuomiot (s. 17), joiden osalta tehtävät julkisuusratkaisut ovat luonteeltaan lainkäyttöasioita ja joiden osalta noudatettavasta muutoksenhausta on säädetty erikseen, voi ehdotettuun valtakunnalliseen tietojenvälitysjärjestelmään liittyvien tehtävien luonnehdinta hallinnollisluonteisiksi (s. 18) olla jossain määrin omiaan aiheuttamaan käsitesekaannuksia. Pidän perusteltuna, että ehdotettua 11 §:n 2 momenttia tai ainakin sen perusteluita (s. 21) selvennettäisiin niin, että ei jäisi epäselvyyttä siitä, millainen suhde ehdotetulla säännöksellä tietojen luovuttamisesta päättämisestä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) ja oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain (381/2007) mukaisiin päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmiin.